

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 21. marca 1986 - Leto XXXVIII. - Štev. 6./7. - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 500 lir

Deset dni, en mesec, dve leti

Še enkrat je razprava o globalni zaščiti Slovencev v Italiji odložena. Aprila meseca potečeta točno dve leti od dneva, ko se je parlamentarni iter petih zakonskih osnutkov v prvi komisiji za ustavna vprašanja ustavil.

Med tem časom nismo mirovali, naredili smo veliko dela: imeli smo dolgo vrsto avdicij na Tržaškem, na Goriškem, v videmski pokrajini in senatu. Zbrali smo in izročili pristojni komisiji veliko količino vsakovrstnega materiala. Pri tem so sodelovale vse slovenske in vse demokratične italijanske in narodnostno mešane organizacije in ustanove. Priredili smo vrsto pobud na vseh ravneh. Slišali smo javne upravitelje, kulturne, politične in socialne delavce. Pogosto je v teh dveh letih nastopila enotna slovenska delegacija. Razprava poteka sedaj na kvalitetno višji stopnji. Italijanska javnost sprejema vesti o kulturnem in družbenem dogajanju z večjo odprtostjo in zanimanjem kot v preteklosti tudi na vsedržavni ravni. Ko to ugotavljamo, seveda ne trdimo, da italijanski šovinistični krogi sedaj mirujejo in so se svojemu boju proti priznanju pravic slovenski manjšini odpovedali. Vendar pa so prisiljeni razpravljati na drugačni ravni in svoj nastop podpirati prej s politično argumentacijo kot s kopico solz, groženj in napadalnimi akcijami, kot so to delali v preteklosti.

A zgleda, da te argumentacije, na tekorekoč «dostojnejši ravni», segajo v globino src določenih krogov, ki pripadajo ustavnemu loku in ki odločajo na vladni in na politični ravni kot pripadniki večinskega tabora. Kako bi si drugače tolmačili dejstvo, da je na primer KD že v dveh mandatnih dobah predložila svoj zakonski osnutek, čeprav še tako krivičen in neugoden, obljubljala v Ljubljani in Beogradu skorajšnjo zakonsko zaščito slovenskih pravic, v senatu pa že kar zelo vidno zavlačuje zakonsko razpravo? Krščanska demokracija na te glasove šovinističnih sil rada prisluhne, saj ima zelo konkreten cilj pred seboj. Vsi vemo, da hoče spet pridobiti volilce, ki so v Trstu prej glasovali za njo, zato jih snubi in se je jim noče zameriti s tem, da bi pristala na odo-

Jelka Gerbec

britev globalnega zakona, kaj šele, da bi to odobritev spodbujala. Tudi, kako naj bi si tolmačili dejstvo, da minister Spadolini trdi v Beogradu, da bodo zakon kmalu sprejeli, vodja njegovega kabineta, poslanec Di Re, pa istočasno izjavlja tudi v njegovem imenu, da republi-

kanska stranka ne pristaja na zakon o globalni zaščiti? Kako naj si tolmačimo veliko vladno zamudo pri predložitvi zakonskega osnutka, potem ko je predsednik ministerskega sveta v Beogradu pred štirinajstimi meseci obljubil, da bo to storjeno v roku desetih dni, svojo obljubo večkrat potrdil, dočim pa še do danes minister za dežele ni uspel sestaviti vladnega osnutka.

Od vsega začetka smo se vsi pripad-

Naravnost nezaslišano!

Res ne najdemo drugega pridevnika, da bi označili zadržanje zunanjepolitične komisije poslanske zbornice, ki je te dni odložila v nedogled ratifikacijo nekkih sporazumov z Jugoslavijo, češ da ta država ne spoštuje določil osimskega sporazuma o gradnji avtocestnih povezav s Trstom in Gorico. Mafijsko izsiljevanje Jugoslavije sta predlagala demokrščanska poslanca Rebulli in Coloni, ki se v naših krajih rada širokoustita kot prijatelja Jugoslavije in Slovencev, v Ljubljani pa se naravnost cedita od same vzajemnosti. Pri tem jih je podprla cela vladna večina in, seveda, neofašisti, ki so pravzaprav edini dosledni v tej zadevi. Skupina KPI je protestirala in poudarila, da je izsiljevanje nedopustno. Potrebno je dogovarjanje, če se res želi zaščititi interese tržaške luke ob možnem odprtju predora pod Karavankami.

Tu se naravnost vsiljujejo nekatere zlobne misli.

1. Če bi se ureditev infrastrukture, kot sta predor pod Monte Croce Carnico in tabeljska avtocesta, ne vlekla toliko časa, bi se res ne bilo treba bati slovenskega predora pod Karavankami.

2. Kako si upajo demokristjani obtoževati Jugoslavijo, da ne spoštuje osimskega sporazuma, potem ko so ga prvi kršili prav oni sami, začenši s člani o zaščiti slovenske manjšine, da o mešani industrijski coni in siceršnjem gospodarskem sodelovanju sploh ne govorimo. Videli so trsko v sosedovem očesu, trama v svojem pa niso!

3. Končno pa bi se morali vprašati, ali so «osimske ceste» cena, ki jo Jugoslavija plačuje, ker je (po demokrščanski logiki) dobila cono B neuresničenege STO-ja, ali pa so le sredstvo za jasne cilje gospodarskega sodelovanja? Lahko bi šli do skrajnosti in se vprašali, čemu sploh služijo take cestne povezave Trstu, ki iz ust svojega župana Richettija poudarja nasprotovanje predlogom KPI in PSI za mejno sodelovanje in zahtevo, naj se iz zakonskih določil odstranijo «prednosti dvostranskemu sodelovanju». Po domače povedano, Richetti hoče podpore za mejno sodelovanje, toda ne z Jugoslavijo. S kom? Tega noben hudič ne ve, najbrž z Albanijo... Sicer pa nas Richetti v ničemer ne čudi, saj je celo dal zagotovila tržaškemu šovinistom, da bodo finančne oblasti in prefektura (kje so časi dr. Marrosuja?) preverili pogoje delovanja po avtonomnih računih. Za kaj gre, čivkajo tudi vrabci na strehi, če pomislimo, da je «Meridiano», neuradno glasilo pestrankarske koalicije s priveski, sprožil znano kampanjo proti vlogi slovenskih podjetij v poslovanju z Jugoslavijo.

Kaj se bo zgodilo, ko bo mera polna?

niki ustavnega loka, in ne samo mi komunisti, zavedali, da zakon za globalno zaščito predstavlja prelomnico s preteklostjo, kot je bila prelomnica odobritev ustave pred štiridesetimi leti. Vsi smo dobro vedeli, da pri priznanju slovenske manjšine ne bomo nikoli mogli računati na podporo šovinističnih krogov in fašistov, vsi smo vedeli, da se je treba odločiti, na kateri strani si: ali hočeš zaščito Slovencev ali ne, ali si za ustavo, ki takšno zaščito predvideva, ali si proti. Vlada in vladne stranke, štirideset let po potrditvi republiške ustave, pa še niso o tem odločile, ali bolje, ne vedo, kako bi se izmaknile svoji dolžnosti.

Na zadnji seji prve senatne komisije za ustavno vprašanja je minister Vizzini brez težav povedal, «da ima vlada velike težave pri sestavi osnutka, ker ne najde sporazuma». Vprašal je še en mesec, da bi vlada mogla preveriti stališča in poiskati izhodišče. Nekateri, ki mno-

go vedo, sicer že šušljajo: «Če bi res šlo samo za mesec dni!». Pa se tudi sami zavedamo, da so tu velikonočni prazniki, vladna kriza, ki ne vemo koliko časa bo trajala in če se bo zaključila brez volitev, nato pa so kmalu počitnice... Že kar dobro poznamo vladne čase! Deset dni, en mesec, deset mesecev in več.

Toda kaj sedaj? Naj molčimo, naj se vse naslednje «operacije» glede usode Slovencev razvijajo le med zidovi vladne palače, senata in zbornice? Mislim, da ne sme biti tako. Začeti moramo z živahnim delom. Enotna slovenska delegacija mora zopet na dan in se mora zopet podati na «romanje». Enotni demokratski tabor se mora zopet lotiti načrtnega dela v podporo boja za slovenske pravice, za izvajanje ustave, za demokratično napredovanje. To je boj slednjega demokrata. Komunisti smo močno angažirani v tem boju, kot demokraci in kot stranka. Kongresi KPI v

naši deželi so o tem obširno razpravljali in so posebno poudarili važnost tega vprašanja, važnost, ki mora biti potrjena z vključitvijo v sklepe XVII vsedržavnega kongresa KPI obveze o dosegih globalnega zakona. Z veseljem so glasovali za ta dokument, obenem so izglasovali popravek 32. tezi o slovenski manjšini, ki ga bo delegacija deželnih federacij predlagala na vsedržavnem kongresu.

Seveda po kongresu, in tudi že prej, moramo vse svoje sile napeti, v okviru demokratičnega gibanja, da se boj za slovenske pravice pomakne na še višjo stopnjo in da se čedalje utrjuje ozračje sožitja, medsebojne solidarnosti in občutenega prijateljstva. Postaviti se moramo na razpolago povsod, kjer smo, in omogočiti, privedi do uspeha vsako akcijo v podporo parlamentarnega boja za globalni zakon za vse Slovence v Italiji.

10. pokrajinski kongres tržaške federacije KPI

Alternativa sožitja in odprtosti

V povsem prenovljeni in z napravami za simultano prevajanje opremljeni dvorani ljudskega doma pod Svetim Justom je v prvi polovici meseca potekal 10-ti kongres tržaških komunistov. Udeležilo se ga je 223 delegatov iz 40 sekcij, poleg teh pa še lepo število gostov, predstavnikov demokratičnih organizacij in strank ter zveze komunistov Jugoslavije.

Po uvodnih besedah Stojana Spetiča in evropskega poslanca Rossettija je prebral svoje uvodno poročilo pokrajinski tajnik Ugo Poli.

Po njegovem je potrebna v Trstu krepka protiofenziva demokratičnih sil, da se premosti zatohlost in konzervativnost tržaške vsakdanjosti, ki neizbežno vodi v zaton. Pogoj za to je skupno soočenje levičarskih sil, naprednih katoličanov in laikov, odprtih slojev meščanstva, ki so sposobni premostiti ozko gledanje krščanske demokracije in Liste za Trst. Poli je izrecno poudaril nujnost, da se Listo izloči iz politične igre. Ostro je napadel šovinistično kampanjo, ki se vodi predvsem preko tržaškega dnevnika «Il Piccolo» in pred katerim omahujejo tudi nekateri demokratične sile.

Velik del svojega posega je Poli posvetil perspektivam tržaškega gospodarstva. Med drugim je izrazil mnenje, da je potrebno preletiti osimski duh mejnega sodelovanja v skupne pobude, ki naj premostijo tudi opuščeno zamisel kraške industrijske cone.

Napredni zasuk v tržaški pokrajini mora sloneti na treh točkah, ki jih trža-

ški komunisti ponujajo ostalim demokratičnim silam. *To so enakopravnost in sožitje med Slovenci in Italijani, spremenjen način vodenja tržaškega gospodarstva in decentralizacija deželnih pristojnosti na pokrajinski ravni.*

Glede problemov slovenske manjšine je Poli ponovil podporo komunistov njenemu boju za globalno zaščito, ki se je kazala tudi v podpori veliki skupni manifestaciji na Travniku. Poli je dodal, da je potrebno tudi sodelovanje slovenske manjšine z italijanskimi demokrati. Pri tem je navedel tudi posamezne pozitivne težnje, katerim pa je treba dati večjo kontinuiteto. Tako delo izobražencev skupine 85-tih, roman Fulvia Tomizze o zakoncih iz Rossettijeve ulice, novoletna manifestacija levičarjev in katoličanov za mir in proti rasizmu ter dejavnost tržaške škofije.

Poli je ponovil negativno oceno Vizinijevega osnutka vladnega zakonskega predloga ter je podprl predlog, naj bi kongresne teze izpopolnili s specifičnim odlomkom o narodnih manjšinah v Italiji.

V okviru pravice vsake manjšine, da vzdržuje plodne stike s svojim matičnim narodom se je Poli dotaknil tudi zaskrbljujočega položaja italijanske skupnosti v Istri in je podprl stališče Unije Italijanov, da je že potreben zakon o globalni zaščiti, ki naj izenači vse pripadnike italijanske manjšine, ne glede na republiko, v kateri živijo.

Sledili so pozdravi gostov. Za ZKS iz

Ljubljane je spregovorila Nina Komparič, nato pa prof. Leo Fusilli za ZK iz Istre in Krasa. Za SKGZ je pozdravil Klavdij Palčič, za Unijo Italijanov iz Istre in Reke pa njen predsednik Silvano Sau.

Pozneje so pozdravili kongres še socialistični pokrajinski tajnik Augusto Seghene, tržaški občinski odbornik prof. Aleš Lokar za Slovensko skupnost in predstavniki nekaterih strokovnih združenj. Značilna je bila, ves čas kongresa, popolna odsotnost tržaškega župana Richettija. Tembolj, ker so se naših drugih pokrajinskih kongresov praviloma udeležili mestni župani, celo predsednik deželne vlade Biasutti.

Razprava na kongresu je trajala več dni. Vanjo je poseglo 60 delegatov, med njimi tudi več Slovencev, ki so se lahko sproščeno posluževali sistema za simultano prevajanje. Med drugimi so posegli v razpravo tovariši sen. Jelka Gerbec, Miloš Budin, Stojan Spetič, Edvin Švab, Albert Čuk in drugi.

Vsi so govorili, med drugim, tudi o specifičnih manjšinskih problemih, katerih pa so se lotili tudi razni italijanski predstavniki, med katerimi velja morda omeniti profesorja Stelia Spadara, deželnega partijskega tajnika Viezzija, sindikalista Gialuza, bivšega senatorja Semo in druge.

Vsi so poudarili predvsem misel o tem, da ni mogoče govoriti o razvoju Trsta in njegovi znanstveni ali gospodarski perspektivi, dokler ni rešeno vpra-

ze za vsedrjavni partijski kongres, ki bo sredi aprila v Florenci. Še posebej velja omeniti, da je bil osvojen popravek Luciane Castelline, ki zaostruje kritiko na račun «reaganizma», popravek poslanca Ingraia o sindikalni demokraciji ter popravka proti gradnji jedrskih elektrarn. Soglasno so tržaški komunisti osvojili tudi samostojno tezo, ki zadeva pravice narodnostnih manjšin v Italiji, slovenske še posebej. Teza je precej razčlenjena in bodo o njej razpravljali na vsedrjavnem kongresu.

Na 17-ti vsedrjavni kongres komunistične partije v Florenci bodo vsekakor šli, kot delegati, poslanec Cuffaro, zgozniški župan Miloš Budin, profesor Fausto Monfalcon in pokrajinski tajnik Ugo Poli.

Izvolili so člane novega pokrajinskega komiteja in nadzorne komisije. Skupaj 54 članov, med katerimi je 15 Slovencev. Izvolili so tudi 55 delegatov na deželni kongres partije, ki bo sredi maja v Trstu.

Kot zanimivost lahko omenimo še to, da so delegati soglasno potrdili sklep, da se iz naziva tržaške partije odpravi izraz «avtonomna». Gre namreč za zgodovinski ostanek dobe, ko je pred natanko 30 leti, komunistična partija tržaškega ozemlja pristopila v italijansko partijo pod Togliattijevim vodstvom. Zaradi posebnih tržaških razmer so tedaj tržaško partijo poimenovali «avtonomna federacija». Oblikovanje avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine in temu ustreznih deželnih partijskih organov je pravzaprav narekovalo premostitev te posebnosti.

šanje enakopravnega sožitja tuživečih narodnosti in odnosa s slovenskim zaledjem. V tem pogledu je bistvene važnosti odstraniti konzervativne koalicije, v katerih imajo veliko besedo nacionalistični krogi. Slovenski delegati so spregovorili tudi o določenem zastoju skupnih pobud same manjšine po veliki manifestaciji na goriškem — Travniku, kar gre pripisati nerazčiščenemu vprašanju odnosa do naprednih, demokratičnih Italijanov in možnosti skupnega nastopanja z njimi. Značilno pa je, da se temu upirajo predvsem tisti krogi v manjšini, ki že vsa povojna leta sodelujejo s

sredinskimi in Slovencem nenaklonjenimi političnimi silami, ne da bi jih pri tem obšli podobni pomisleki.

Na splošno so slovenski delegati pozvali italijanske levičarje v Trstu, naj storijo vse, kar je v njihovi moči, da preverijo zatohlost tržaških razmer. Pri tem je izhodišče prav enotno nastopanje s katoličani, kot priča noveletna manifestacija za mir in proti rasizmu, na kateri so sodelovali tržaški škof Bellomi in komunistični parlamentarci.

Kongres je po štirih dneh poglobljenih in mestoma tudi živahnih razprav soglasno odobril ponekod popravljene te-

Mar je SSK pristala na rezultate spornih popisov prebivalstva?

«Višja matematika...»

Iz šolskih klopi se nam je vtisnila v spomin zgodba, ki jo je mojstrsko opisal Prežihov Voranc, kako deček opazuje očeta in prekupčevalca z drvni, ko merita posekana drevesa. Oče glasno kliče mere, v zvezek pa zapisuje drugačne številke, saj je v teku goljufija. Ko otrok v svoji naivnosti vpraša, čemu zapisevanje napačnih mer, ga ostro odvrnejo, da je to «višja matematika».

Najnovejši specialisti za «višjo matematiko» so pri nas razni samozvani brambovci italijanskega značaja Trsta (beri: nasprotniki slovenske manjšine), ki dokaj drzno in samovoljno računajo, kolikšen je odstotek Slovencev v Italiji. Vseh števil ne bomo navajali, gotovo pa je, da nas je za pridobivanje pravic vedno premalo, kljub temu pa za njihove prastrahove vedno preveč.

Z «višjo matematiko» pa se je začela ukvarjati tudi «edino zveličavna, vesoljska slovenska stranka», Slovenska skupnost namreč. Skupnost pripravlja svoj skorajšnji kongres, ko bo ponovno razpravljala in utemeljevala, čemu sklepa zavezništva z nasprotniki naše manjšine, kot so demokrati in listarska zalega, oziroma čemu zagrizeno nasprotuje vsakršnemu povezovanju z demokratičnimi silami med Italijani in levičarskimi Slovenci. V tem okviru je objavila svoje občasno istoimensko glasilo in v njem propagandistično obdelala zadnjih nekaj desetletij naše zgodovine. Tu najdemo zanimiv stavek o tem, kako se številčnost naše manjšine na Tržaškem naglo krči. «Dovolj je že, da se spomnimo dogodkov po letu 1948, ki so povzročili 'izginotje' kakih trideset tisoč Slo-

vencev, zlasti v tržaških predmestjih, ali leta 1954, ko so vse italijanske stranke zahtevale priključitev Trsta in njegove okolice k Italiji in s tem neposredno dale vladam, ki so si sledile na krmilu države, adut za odlašanje z uresničevanjem manjšinskih pravic iz Posebnega statuta».

Teza o tem, kako naj bi se '48. leta kar čez noč zmanjšalo število Slovencev, ni nova. Tudi zato, ker postaja za nekatere dober alibi, o katerem bomo spregovorili pozneje. Zanimivo pa je tudi, da skuša zdaj eden, zdaj drugi, dodati tem trditvam še dramatične podrobnosti, kot naprimer radijski časnikar Saša Rudolf, ki je dr. Strajnu potisnil v usta celo trditev, da je «na Vidalijev ukaz čez noč zapustilo slovenske šole na tisoče otrok». Prav bi bilo, če bi dr. Stranj enkrat za

vselej objavil podatke in analize, s katerimi razpolaga.

Kajti skrajni čas je, da se k zadevi pristopi znanstveno, brez aktivistične zagnanosti. Če bi veljali Rudolfovi «tisočji», bi verjetno danes ne imeli več slovenskih šol. Podatki o osipu pri vpisovanju v prve razrede slovenskih osnovnih šol pa kažejo, da je znašal v letih 1948-50 skoraj 3 in pol odstotka, pri čemer je treba najbrž upoštevati tudi druge okoliščine, kot so bili nižja rodnost v zadnjih vojnih letih, razočaranje ob spoznanju, da bo Trst slej ko prej pripadel Italiji, zaostreni socioekonomski pritiski in podobno. Nihče ne zanika kvarnih posledic razkola v delavskem gibanju med primorskimi Slovenci, vendar je vsako pretiravanje od sile. Če bi veljale omenjene trditve, bi se morali vprašati, kako je mogoče, da je tudi sedaj, po 30 letih, slovenska manjšina še najbolj trdna tam, kjer so komunisti v večini.

Sicer pa je žaljivo za primorske Slovence trditi, da jih je informbirojevska resolucija v par letih množično asimilirala, medtem ko so dvajset let prej pasivno in z orožjem kljubovali fašizmu in odkriti raznarodovalni politiki. Iz naroda junakov na narod šlev, in to v eni sami noči?

«Skupnost» govori o nič manj kot 30 tisoč «izginulih» Slovenceh in pri tem rahlo pretirava celo bolj optimistične podatke predsedstva italijanske vlade v tistih letih.

Zato se moramo pač vprašati, čemu SSK vztraja pri teh trditvah in tudi, ali gre zgolj za polemično obračunavanje ali pa ima še kaj drugega za bregom.

Naj nam bo torej dovoljeno krajše razmišljanje o «višji matematiki» propagandistov SSK.

Njihova osnovna trditev je torej ta: «Kominform je leta 1948 povzročil izginotje 30 tisoč Slovencev v tržaških predmestjih».

Kakšne so posledice take trditve? Prva je na dlani: število Slovencev se je nujno skrčilo za 30 tisoč. Če nas je bilo leta 1945 po ljudskem štetju 1. oktobra natančno 46.469 Slovencev v tržaški občini nam odštevek 30 tisoč «izginulih» daje številko 15.819 Slovencev... Kot so bralci že na prvi pogled razumeli, gre za številko italijanskega ljudskega štetja ISTAT, ki smo jo Slovenci ENOTNO zavrnilo kot lažno in vsiljeno.

Po tolikih letih je torej SSK požrla dano besedo in pristala na rezultate ljudskega štetja, za katere vsi vemo, kako so iz trte izviti in tudi politično manipulirani. Tega se je, konec koncev, zavedala sama italijanska vlada, ki leta 1981 sploh ni več ponovila štetja Slovencev, da bi se ne izpostavljala novim polemikam in obtožbam.

Prav zato pa je mogoče pisanje «Skupnosti» razumeti samo kot nov poskus prilagajanja svojim političnim zavezni-

štvom, v katerem je KD in LpT obljubila, da bo sprejela načeli «prisotnosti in številčnosti», torej ugotavljanja manjšine. Ta stališča je zadnji sporočil senatnim komisijam tržaški pokrajinski predsednik, listar Marchio, in zraven poudaril, da je dosegel soglasje pokrajinskega odbora. Njegov poudarek ni brez pomena, če pomislimo, da sedi v odboru pokrajinski tajnik SSK.

SSK je torej sprejela rezultate sicer zlaganega ljudskega štetja. Vprašati se moramo: čemu? Tudi tu se kar sam vsiljuje odgovor. Pravzaprav več odgovorov.

1. SSK meče krivdo za poveljne asimilacijske procese na KPI, torej na opozicijo in na samo manjšino, kar pomeni, da nima italijanska politična in državna oblast nobene krivde ali odgovornosti. Iz stališča SSK je to tudi logično, saj je vsa poveljna leta imela oblast krščanska demokracija, s katero je «edina slovenska stranka» dosledno sklepala zavezništva in tako delila njene odgovornosti.

2. SSK trdi, da je iz tržaških predmestij «izginilo» 30 tisoč Slovencev. To naj bi pomenilo, da jih sedaj ni več in ima prav tržaška desnica s KD na čelu, ki najoš prisotnost v mestu zanika in zavrača vsako priznanje pravic v spodnji okolici, češ da smo samo na Krasu.

3. Iz obeh premis naj bi izhajalo, da so levičarji glavni krivci asimilacijskih procesov in je torej prav, če SSK sklepa kompromise z «nedolžno» KD, tudi ko natiho osvaja doslej nesprejemljive po-

stavke njenega zakonskega osnutka o «pravicah» Slovencev na Krasu.

Stvari torej postajajo jasnejše. «Višja matematika» je za SSK le pretveza za sedanje politične izbire, ne pa ugotavljanje zgodovinskih odgovornosti. Kvečjemu interpretacija zgodovine služi današnjim izbiram. Toda voditelj SSK veda, da ne morejo zastopati slovenske manjšine, niti v očeh najbolj zakrknjenih demokristjanov, če jim ne uspe zanikati slovenstva levičarskih krogov. Od tod, torej, ostrina polemike, kakršne SSK ne uporablja v odnosih da nacionalistične desnice. Zanj je namreč zanikanje slovenstva komunistov in drugih levičarjev premisa za uveljavljanje svoje predstavnikiške vloge, ki ji jo reakcionarne stranke kaj rade priznavajo, saj je SSK «stranka Slovencev, kakršne bi radi imeli demokristjani»: podrejene, skromne, poslušne, pripravljene na vsak kompromis.

Svoj čas so tržaški melonarji pobrskali v volilne rezultate in izjavili, da priznavajo kot «slovenske» samo glasove oddane za SSK. Našim prijateljem je srce kar zaigralo, saj je nekdo vendar potrdil njihovi propagandi. V resnici pa je to priznanje služilo samo za odstranitev slovenskih lepakov iz volišč na Kolonkovcu in v Škednju, češ da je tam «premalo glasov za SSK». Tedaj je za naše vrle propagandiste res veljalo staro načelo, ka «kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade».

Vprašati se moramo le ali potem želi iz jame ven.

Prispevki kulturnim ustanovam na Goriškem še vedno neizrabljeni

Predsedniku Goriške pokrajine
prof. Silvio CUMPETA

Pokrajinski svetovalki KPI Rosaria Di Dato in Aleksandra Devetak, zaskrbljeni zaradi hudih zamud, do katerih prihaja v pokrajinskih uradih glede porazdelitve prispevkov na področju kulture v skladu z zadevno deželno zakonodajo, opozarjata na nujnost vašega posega tudi s sklicanjem izredne seje Komisije za kulturo pri pokrajini, da pospeši porazdelitev sredstev kulturnim društvom in ustanovam. V mislih imamo uresničevanje navodil deželnega zakona 60/76 o muzejih in knjižnicah, zakona 10/81 o pravic do študija, 68/81 o kulturnih de-

javnostih, zakona 13/66, ki ureja dodeljevanje finančnih prispevkov poklicnim in umetnostnim šolam: izvedba teh določil, ki je že v veliki zamudi, je zelo nujna, predvsem če upoštevamo težave teh društev in ustanov. Naj opozorimo posebej na nevdržno situacijo glasbenih šol, ki še danes niso prejele prispevka, dodeljenega za leto 1984/85.

Še enkrat izražamo našo zaskrbljenost zaradi odsotnosti pokrajine in zato zahtevamo Vaš poseg in sklicanje komisije za kulturo pri pokrajini, da čimprej razreši to stanje.

S spoštovanjem.

Aleksandra Devetak
Rosaria Di Dato

Predlogi KPI za zakon o obmejnih področjih

KPI je in je vedno bil odločen pristaš politike, ki bi ovrednotila obmejna področja, takšna politika, pod pogojem, da je pravilno zasnovana, je med osnovnimi pogoji za razvoj naše dežele.

To stališče smo tudi dokazali bodisi z zakonskim osnutkom Cuffaro-Baracetti kot z drugimi pobudami v deželni svet in širšimi akcijami. V soglasju z našo funkcijo vsedržavne in vladne stranke smo vedno zastopali splošne interese naše dežele in iskali največjo možno enotnost demokratičnih sil. Ravno naši vztrajnosti se moramo zahvaliti, če je predlog za zakon o obmejnih področjih, do katerega so v začetku mnogi bili kritični ali so mu naravnost nasprotovali, prejel priznanje z uvedbo v državni proračun z zneskom 225 milijard za naslednja tri leta.

Sedaj, ko smo skoraj dosegli postavljeni cilj, se moramo zavzemati, da bo vsebina zakona res inovativna in da bo državni načrt, v skladu z interesi EGS, kar mora biti osnova tega zakona, italijanska vlada resno izpeljala. To namreč ni samoumevno, če upoštevamo izkušnje s takozvanim «integriranim načrtom Furlanija-Juljska krajina - Evropa», ki se ne smejo ponoviti. V zvezi s tem je nujno, da si vlada prevzame politično odgovornost v okviru skupnosti. KPI bo tem aspektom sledila s posebno pozornostjo.

Vlada mora sestaviti skupno z deželo ta načrt in dobiti od ministrskega sveta in izvršnega komisije EGS priznanje posebnega geopolitičnega statusa naše dežele, ki izhaja iz njene strateške pozicije v okviru odnosov Vzhod-Zahod in EGS-Jugoslavija-Comecon.

To priznanje je zelo važno, od njega namreč odvisi možnost, da se za realizacijo posameznih pobud poseže po instrumentih in fondih EGS, da se lahko izogne pravilom EGS o konkurenčnosti pri uporabi sredstev za produktivne dejavnosti, in končno, zaradi učinka, ki ga bo na načrt imela obnovitev sporazuma EGS-Jugoslavija.

Zakon za obmejna področja mora biti, po našem mnenju, del širšega načrta za valorizacijo mednarodne vloge dežele kot povezovalnega člana političnih in gospodarskih odnosov v vzhodno Evropo in Podonavjem. Izogniti se je zato treba splošnim asistencialističnim posegom in uporabiti selektivne instrumente oziroma podpreti načrte, ki so v skladu z omenjeno funkcijo. Sestava zakona je seveda stvar parlamenta, medtem ko je stvar vlade politična odgovornost za državni načrt v skladu z interesi EGS. Mislimo pa, da mora biti vloga dežele bistvena vse od določanja vsebine zakona. Dežela sama mora premostiti svojo togost in zamude, da bo v stanju prispe-

Roberto Viezzi

vati pravočasno svoje predloge za sestavo zakona. Primerno bi bilo, da bi na deželni svet sestavili poseben organ, ki bi skrbel za povezavo s parlamentarci iz naše dežele. Komunisti podpiramo predlog predsednika deželne odbora v tem smislu.

Kar pa zadeva vsebino zakona, posebno po novih dogodkih, ki so sledili predložitvi prejšnjih osnutkov, smo komunisti po razgovorih z raznimi gospodarskimi akterji in strokovnjaki pripravljeni na najširše soočanje. Prepričani smo, da je nujno poskrbeti za diferencirane instrumente in načrte. Davčne olajšave je treba omejiti na ozek obmejni pas in za podporo joint-ventures po predhodno določenih kriterijih. Cilj ustvarjanja joint-ventures se lahko doseže tudi s kreditnimi olajšavami, za kar bi lahko zainteresirali Evropsko investicijsko banko in državo (znižanje obrestnih mer).

S sodelovanjem EGS, države in deže-

le bo lahko prišlo do novih industrijskih pobud na visokem tehnološkem nivoju.

Predvideti je treba tudi ustanovitev, kjer bi se pokazala potreba, primerno potenciranih prostih carinskih con, nujno je poleg tega sestaviti integrirane načrte, ki bi izrazili predvsem mednarodno vlogo dežele. V teku razgovorov je prišlo na dan nekaj predlogov: načrt za modernizacijo, koordinacijo in racionalizacijo treh deželnih pristanišč in ureditev industrijskih con v njihovi bližini; raziskovalni načrt o uporabi telematike v integriranem deželni prevoznem sistemu; integriran načrt za zaščito obmejnih področij (pogozdovanje, naravne nesreče) in čiščenje Jadranskega morja; načrti za sodelovanje med obmejnimi znanstvenimi ustanovami, univerzami in raziskovalnimi inštituti.

Te in druge predloge, ki bi prišli na dan, mora, po našem mnenju, tehnična komisija pri zunanjem ministrstvu nemudoma poglobiti, da lahko čimprej pride do konkretnih zaključkov in parlament nadaljuje s svojim delom.

Proslave dneva žena so v naših družtvih in vaseh važen moment združevanja, ki ga sicer spričo današnjega načina življenja vse bolj primanjkuje, navkljub občasnim neumestnim polemikam. Na slikah vidimo uspeli prireditvi Zveze žensk na Proseku (zgoraj) in v KD «J. Rapotec» v Prebenugu.

Komunist

27. kongres KPSZ

Realistično postavljanje ciljev

Na desetdnevem zasedanju 27. kongresa KPSZ so po temeljnih večmesečnih pripravah sprejeli več pomembnih odločitev; med njimi so vsekakor najbolj bistvene o znanstveno-tehničnem napredku, gospodarski reformi in spremembi sistema za upravljanje gospodarstva v Sovjetski zvezi.

Podpora spremembam

Volitve novih članov politbiroja in sekretarja CK KPSZ so spravile na vrh novi rod voditeljev, ki so stopili v politično življenje v povojnem času. Zato menijo v Moskvi, da prihaja čas mlajših, bolj izobraženih, kompletnjših in bolj pragmatičnih voditeljev, ki bodo znali vnesti v sovjetski politični organizem več dinamizma in »svežo kri«. S takšnimi spremembami si generalni sekretar CK KPSZ Mihail Gorbačov ni zagotovil malo večine, temveč tudi trdno podporo svoji politiki v vseh najpomembnejših političnih telesih sovjetske partije.

V zelo izčrpnem poročilu je generalni sekretar CK KPSZ Mihail Gorbačov razložil temeljno politično usmeritev, s katero partijsko vodstvo stopa v naslednjo petletko. Poleg tega je obravnaval številna pomembna načelna vprašanja. Vsega tega tukaj ni mogoče predstaviti, zato se bomo ustavili samo pri najvažnejšem.

Jedro sprememb, o katerih je obširno govoril Gorbačov, je premik glavne pozornosti s kvantitativnih kazalcev na kvalitativne in na uspešnost. Od tod tudi zahteva, naj se vsa skrb posveti dolgoročnejšim nalogam. Če naj se to res zgodi, je treba nenehoma obnavljati in krepiti sklade za spodbujanje proizvodnje, izkoriščanje obstoječih virov, pospeševanje razvoja znanstvenih panog, proizvodnje in socialne infrastrukture. Veliki premiki v to smer so predvideni že v prihodnji petletki, ko bodo samo v rekonstrukcijo in tehnično modernizacijo proizvodnje investirali čez 200 milijard rubljev, to pa je več kot v minulih desetih letih. Za izvajanje teh strateških nalog so že sestavili ustrezne programe.

Nadaljnjo gospodarsko rast so postavili v neposredno odvisnost od možnosti strojegradske. Zato so slednji dali nalogo, naj razvija nova proizvodna sredstva, ki bo do pospeševala proizvodnjo in napredek v številnih gospodarskih panogah. S tem bodo nastajale možnosti za hitrejšo uvajanje nove tehnologije, ki bo racionalizirala proizvodnjo, zvišala delovno storilnost in zboljšala kakovost izdelkov.

Uporabljanje tehnologije nove generacije bo ustvarilo možnosti za maksimalno izko-

Socialistični sistem se lahko razvija, le če samo ljudstvo resnično upravlja vse zadeve, če milijoni ljudi aktivno sodelujejo v političnem življenju

riščanje proizvodnih zmogljivosti in uspešno gospodarjenje. Računajo, da bodo s tem nadomestili roke 12 milijonov delavcev.

Postopno uvajanje samoupravljanja

Bistveni člen pri urejanju gospodarskih in drugih družbenih problemov je, kot je poudaril Gorbačov, ves sistem za upravljanje gospodarskega mehanizma. Položaj je danes takšen, je rekel, da se »ne moremo omejevati na delno izpopolnjevanje dosedanjega upravljanja gospodarstva, temveč potrebujemo korenito reformo«. Namen reforme je podrediti vso proizvodnjo družbenim potrebam in zadovoljevanju potreb prebivalstva. Nov način upravljanja gospodarskih organizacij naj ne bi povečal samo uspešnost gospodarjenja, temveč tudi kakovost, pospešil znanstveno-tehnični napredek in zainteresiranost delavcev za delovne rezultate, okreplil pobudo na vseh področjih družbenega delovanja, predvsem v podjetjih, kolhozih in sovhozih. Vsi dosedanja problemi v gospodarjenju, upadanje stopnje rasti in neizpolnjevanje planskih nalog v številnih gospodarskih panogah izvirajo, kot so enotno menili na kongresu, iz pomanjkljivega sistema za upravljanje gospodarstva. Zato tudi zahteva, naj se začne takoj in odločno ukrepati za odpravljanje problemov pri upravljanju gospodarstva.

V zvezi s tem je bila postavljena zahteva po postopnem uvajanju samoupravljanja. Ko je Gorbačov v svojem referatu razlagal to zahtevo, je med drugim rekel, da se lahko socialistični sistem razvija, le če samo ljudstvo zares upravlja vse zadeve, če milijoni ljudi aktivno sodelujejo v političnem življenju države. To samoupravljanje delavcev v leninskem pomenu besede je tudi bistvo sovjetske oblasti.

Hkrati z dozorevanjem razmer, ki so pomagale k sprejetju sklepa o spremembi sistema upravljanja, so na kongresu postavili tudi zahteve po rekonstrukciji sedanjega gospodarskega mehanizma. Vodilna ideja pri

tem je, da naj bi osrednji organi v prihodnje več delali za izpolnjevanje strateških nalog pri gospodarskem razvijanju sovjetske družbe in da naj se pogumneje lotijo dajanja večjih pravic in samostojnosti podjetjem, kolhozom in sovhozom ter znanstveno-raziskovalnim organizacijam, poleg tega pa naj z uvedbo gospodarskega računa povečajo zanimanje in odgovornost delavcev in delovnih kolektivov za dosežke pri gospodarjenju.

Med vrsto strateških smernic, ki jih je Gorbačov navedel v svojem referatu in ki jih je več ur trajajoča razprava soglasno podprla, priteguje največ pozornosti odločnost partijskega vodstva, da začne takoj ne le ustvarjati celostni sistem upravljanja in gospodarjenja, temveč tudi rekonstrukcijo dela najpomembnejših točk gospodarskega potenciala, in sicer se bo njihova dejavnost pri opravljanju perspektivnih družbenogospodarskih in znanstveno-tehničnih nalog preusmerila k iskanju najuspešnejših oblik za povezovanje znanosti in proizvodnje.

Kar zadeva izpopolnjevanje delitve materialnih dobrin, so delegati na kongresu v skladu z nalogami gospodarske reforme zahtevali, naj bi čimprej sprejeli konkretne in uspešne ukrepe, zato da bi izpopolnili mehanizem delitve in iz njega odstranili elemente uravnilovke in vse, kar je v nasprotju z ekonomskimi zakoni. S tem naj bi pravzaprav dosegli, da bi bila vsak delavec in delovni kolektiv naravnost odvisna od delovnih rezultatov.

Delegati, zlasti iz neposredne proizvodnje, kolhozov in sovhozov ter znanstveno-raziskovalnih ustanov, so kritizirali enostransko pojmovanje družbene pravičnosti in zanemarjanje oziroma kršenje načel o nagrajevanju po delu. Zaradi tega je v zadnjih desetletjih in letih prevladala uravnilovka, ki je vzela strokovnjakom, inženirjem, ekonomistom in znanstvenikom vsako spodbudo in razvednotila njihovo delo. Tako je bilo razvednoteno delo ljudi, ki bi morali biti gibalno tehnično-tehnološkega napredka in znanstvene organizacije dela, večje storilnosti in uspešnosti gospodarjenja. Zato so delegati na 27. kongresu KPSZ odločno in soglasno zahtevali, naj se nasprotja odpravlja temeljito in ne površno in naj bodo pri tem zajeta vsa gospodarska področja. Vsekakor zavzema pri tem osrednje mesto neodložljiva rekonstrukcija najvišjih organov, ki upravljajo gospodarstvo. Zato je treba na vseh organizacijskih ravneh odločneje uveljaviti nagrajevanje po delu in izvesti diferenciacijo, ki bo nastala iz tega v prihodnjem obdobju.

S sprejetjem partijskih dokumentov, med drugim programa in statuta KPSZ ter smeri razvoja sovjetske družbe v prihodnjem obdobju, ki formulirajo glavna stališča do rekonstrukcije gospodarskega mehanizma, je Sovjetska zveza napravila pomembne premike pri opredeljevanju za spremembo v sistemu upravljanja in gospodarjenja. Kaj od tega bo tudi uresničeno, je za zdaj težko reči, kajti potrebnega je precej časa, da bo nova razvojna zasnova, ki jo je kongres soglasno potrdil, prerasla v uspešen model, preden se bo za njeno uresničevanje zagrela večina delavcev in preden bodo mobilizirane sile, ki jim je do zboljšanja dosedanje prakse. Poleg tega bosta izvajanje vsega, kar je kongres sprejel, precej omejevala mednarodni položaj in precejšnja akumulativnost gospodarstva. Vseeno pa lahko pričakujemo, da bo novo sovjetsko vodstvo dovolj odločno, da bi spremembe, zapisane v kongresnih dokumentih, tudi zares izpeljalo.

Borislav VUČETIĆ

Olof Palme in evropska levica

Ob smrti voditelja švedske socialne demokracije

L'Unità - Alessandro Natta

Kadarkoli je v teh letih beseda nanesa na novo evropsko levico, je Olof Palme predstavljal obvezno navezno točko in merilo. Po pravici. V resnici Palme ni bil samo pomemben voditelj švedske socialne demokracije oziroma voditelj enega od najbolj razvitih in raznolikih uveljavljanj socialne države. Prav tako tudi ni bil samo glavni igralec, vodilna in gonilna osebnost njenega prenavljanja ter novih iskanj in novih poti, s katerimi je po kratkem vmesnem obdobju konservativne oblasti svojo stranko spet pripeljal v vladno palačo. Bil je vse to skupaj in je s tem pustil za seboj globoko sled.

V zvezi s Palmejem pa je treba omeniti še drugo izjemno pomembno značilnost. Mislim, da mu gre izredna - in to izjavljam brez želje po retoričnem učinku - zasluga za to, da je zvalil švedsko socialno demokracijo iz njene čudovite osamitve, iz tistega njenega stanja, ki je nastalo zaradi posebnih okoliščin - tudi zgodovinskih - njene prakse in zaradi katerega je predstavljala »poseben« oddelek evropske levice.

Spominjam se njegovega prvega intervjuja, ki ga je imel z nekim italijanskim komunističnim časnikom pred desetimi leti. Rdeča niti in bistvo sporočila, ki ga je skušal oznaniti prek intervjuja, sta bila v naslednjem: v zaostreni potrebi po tem, da bi celota sil levice v Evropi začela po eni plati dialog, ki naj bi presegal njene lastne meje, po drugi plati pa po tem, da bi se pripravila na preseganje svojih lastnih razhajanj. Njegove sodbe so naredile vtis zaradi pronicljivosti analize in zaradi poznavanja razmer. Že tedaj je ugovarjal zamisli, ki je bila v tistem času precej razširjena, zamisli o »sredozemskem« socializmu in o »nordijskem« socializmu, pri čemer naj bi se prvi širil, drugi pa naj bi bil vse bolj izčrpan. To je počel zato, ker je obravnaval Evropo, njene družbe, njene države in njene politične sile kot veliko možnost za ustvarjanje enotnosti, za teren, na katerem bi morala celotna levica - z vsemi obstoječimi razhajanj - graditi svoje odločitve o prihodnosti. Odtod izvirajo tisti posebni odnos, ki ga je imel z italijanskimi komunisti, ter tudi njegovi osebni odnosi z voditelji partije in Berlinguerjem.

Vendar pa Palmejev pogled na staro celino prav gotovo ni bil evrocentričen. Prav tako tudi ni bil mnenja, da mora biti vloga evropske levice zaprta v meje razvitih kapitalističnih družb. Prepričan sem, da je eden od največjih prispevkov, ki jih je dal, to, da je vplival na ključno vprašanje odnosov med Severom in Jugom. V njih je videl eno od najbolj dramatičnih in eksplozivnih protislovij tega dela stoletja, pri tem pa je dojel vzajemno odvisnost in prepletenost vprašanja razvitosti in nerazvitosti kot le malokateri vodja evropske levice. Zavaljo tega njegov pogled na - kako naj rečem - pomoč razvitih dežel deželam v razvoju nikoli ni bil omejen. Zavzemal se je za to, da bi se Evropa docela zavedla dejstva, da je njen lasten razvoj odvisen od rešitve, ki bo ponujena za vprašanje nezadostne razvitosti drugih delov sveta. Zato je bil prepričan, da so vprašanja novega mednarodnega sodelovanja in Evrope, ki naj bi postala njegov nosilec, odločilna, kar zadeva vlogo evropske levice in same Evrope. Vse to pa ga je med drugim pripravilo tudi do tega, da je postal eden od vodilnih podpornikov narodnoosvobodilnih gibanj v vseh odločilnih bitkah v tistem, kar se imenuje »tretji svet«. Od Vietnama do Južne Amerike in do obsodbe aparheida in boja proti njemu je bila Palmajeva Švedska vedno odločilna navezna točka.

Veliko vprašanje odnosov med Severom in Jugom je bilo v njegovem razmišljanju tesno povezano z vprašanji razoroževanja in odnosov med Vzhodom in Zahodom. Nadzor nad oboroževanjem, razorožitev in odprava jedrskega orožja so predstavljali dodaten teren, na katerem se je Palme uveljavljal z nenehno pobudo. Pa ne samo zato, ker bi bil na čelu nevtralne države, marveč zato, ker je v tem - v vprašanju vojne in miru, jedrski obremenitvi in uničevanju protislovje sodobnega sveta, protislovje, ki bi ga morali kar najhitreje razplesti. Z vztrajno politično in diplomatsko pobudo, s predlogi, ki so združevali velik konceptualni pogum z izostrenim realizmom; s poudarjenim občutkom za zapletenost, vendar pa tudi za neizogibnost procesa popuščanja napetosti kot jedra novega sistema mednarodnih odnosov, sistema, ki bi ne bil več tog in ki ne bi bil več zasidran v logiki moči, marveč bi bil zgrajen na dvojnosti samostojnosti številnih subjektov in enakopravnem sodelovanju med njimi.

Evropska levica, vloga Evrope, Sever-Jug, razorožitev, popuščanje napetosti, mednarodno sodelovanje, to je predstavljalo tkivo misli in politične akcije, ki nam jo kot dediščino zapušča Olof Palme. Gre za dediščino, ki jo občutimo kot nekaj svojega, kot pomemben del in spodbudo v našem idejnem razmišljanju in v naši politični akciji.

Prav zato je naša žalost velika. Umorjen je bil ugled voditeljev delavskega gibanja in evropske levice. Kot takšnega ga objokujemo in se ga spominjamo.

DELO · Ljubljana

Podrejenost namesto enakopravnosti

Kako je mogoče, da imajo ženske tudi pri nas v povprečju za 30 odstotkov nižje osebne dohodke kot moški? In, presenetljivo, zaradi tega niso kdove kako vznemirjene. Dekleta se izobražujejo enako kot fantje, toda potem običajno hitro pokopljejo svoje poklicne ambicije. Zakaj? Kako do večje delitve dela v družini, če zaostrene razmere v gospodarstvu ženske le še bolj odrivajo v podrejen položaj?

To je bilo nekaj vprašanj, ki smo jih zastavili na okrogli mizi o družbenem in ekonomskem

položaju žensk. Sodelovali so: **Tilka Blaha**, predsednica sveta za vprašanja družbenega položaja žensk pri predsedstvu RK SZDL, **Alja Fazarinc**, članica poslovnega odbora univerzitetnega kliničnega centra v Ljubljani, **dr. Miroslav Glas**, docent na ekonomski fakulteti Boris Kidrič v Ljubljani, **dr. Polonca Končar**, izredna profesorica na pravni fakulteti univerze Edvard Kardelj v Ljubljani, **dr. Anton Prijatelj**, zdravnik v zdravstvenem domu v Novi Gorici, in **Vladimir Vidmar**, vodja kadrovske službe PIK Maribor. Iz uredništva Dela je sodelovala **Dragica Bošnjak**, ki je stenogramski zapis **Danice Velkavrh** pripravila za objavo.

DELO: So kakšni bistveni premiki v zaposlovanju žensk v zadnjem obdobju v Sloveniji?

BLAHA: Tudi v zadnjem obdobju, ko se je

zaposlovanje na splošno precej umirilo, so se ženske hitreje zaposlovale. Tako jih je v družbenem sektorju zdaj že 45,3 odstotka. Žai delajo ženske v industriji predvsem na strokovno manj zahtevnih mestih, v veliki meri pa si iščejo delo na področju upravno administrativnih in finančnih opravil oziroma v družbenih dejavnostih. Včasih, so ženske na veliko hitele v administracijo. Tega bo verjetno v prihodnje manj, pri njihovem vključevanju v terciarni in kvartarni sektor pa se bodo verjetno srečevale s težavami zaradi delovnega časa. Sprašujem se, ali nam ni usmerjeno izobraževanje nemara še bolj zožilo poklicnih možnosti za ženske, saj vemo, kako malo je deklet v tehničnih usmeritvah, da ne gorovimo o tehničnem izobraževanju na višjih in visokih šolah, pa o kadrovske politiki v organizacijah združenega dela, kjer v glavnem ne znajo ceniti žensk, ki so na zahtevnejših oziroma odgovornejših delih.

DELO: Več raziskav ugotavlja, da se fantje in dekleta kar enakomerno izobražujejo in tudi končajo šolanje, po diplomi pa začnejo zaostajati in zato tudi manj zaslužijo kot moški. Kako si lahko to razlagamo?

GLAS: Ženske imajo v povprečju za 25 do 35 odstotkov nižje osebne dohodke. To velja za Zahod in tudi za socialistične države. Če namreč v socialističnih državah ženske dose-gajo približno 68 odstotkov dohodka moških, je pri nas to razmerje nekoliko ugodnejše, dosega nekako 70 odstotkov.

DELO: Kaj vse vpliva na te razlike?

GLAS: Običajno razlagajo, da imajo ženske v povprečju nižje osebne dohodke zato, ker so moški veliko bolj vključeni v različne vodstvene in strokovne funkcije. Dejstvo je tudi, da so izrazito feminizirani poklici in panoge že tradicionalno podcenjene. Ženske so na slabšem tudi pri normiranem in težaškem delu. Tudi če bi imele ženske enako poklicno sestavo kot moški, bi bile te razlike sicer manjše (vsaj za 10 odstotkov), vendar to ne bi pomenilo revolucionarnih sprememb.

DELO: Imamo morebiti kakšne novejšje podatke o ženskah na vodilnih mestih?

GLAS: Glede tega so ženske danes verjetno še na slabšem, kot so bile včasih. Takoj po vojni je enakopravnost žensk prišla bolj do izraza in ženske so dosegle ugodnejši dohodkovni položaj. Ko se je začela uveljavljati tržna logika, so bile ženske naenkrat na slabšem. Šele s hitrejšim izobraževanjem po letu 1965 se stvari postopoma zboljšujejo. Kako zdaj spet prihajajo v položaj, kakršnega so imele takoj po vojni...

DELO: Imajo ženske torej preskromne ambicije.

GLAS: Zanimivo je, kako same ocenjujejo svoj dohodek. Kratko in malo - prilagodile so se stanju, v kakršnem so. In če pri nas ne bi imeli parol o določenem deležu žensk »v strukturi«, bi bil položaj še slabši. V zadnjih desetih letih opažamo, da se je izobraževanje žensk izrazito zmanjšalo, izrazito slabo je z dopolnilnim izobraževanjem. To pa spet ni nič čudnega, če vemo, kako tog delovnik imamo.

KONČAR: Razlike v osebnih dohodkih moških in žensk so, tega ni mogoče zanikati. Razlogov zato je - kljub formalno-pravni enakosti - veliko. Osnovni problem ni v neenakem vrednotenju moškega in ženskega dela, temveč v pojmovanju načela enakega plačila. Po analizah mednarodne organizacije dela obstajajo v svetu tri koncepte o enakosti plačila. Prva se odraža v ideji - enaka plača za enako delo, druga v načelu enaka plača za delo enake vrednosti, pri čemer seveda niso opredeljeni objektivni kriteriji za presojo, kdaj gre za delo enake vrednosti. Po

tretji pa je enakost povezana z enakimi možnostmi pri zaposlovanju. Ta zadnja koncepcija je aktualna tudi pri nas. Do razlik v osebnih dohodkih prihaja pogosto zato, ker še nismo ustvarili razmer za resnično enake dostopnosti do vseh del oziroma nalog. Dejanska izenačitev v možnostih zaposlovanja je verjetno najzanesljivejši način za izenačitev moških in žensk tudi v osebnih dohodkih. Ko govorimo o razlikah v osebnih dohodkih, pa je pomembno upoštevati še nekaj. Vemo, da je pri nas veliko žensk zaposlenih v dejavnostih, kot so na primer zdravstvo, otroško varstvo, izobraževanje in kultura, nekatere storitvene dejavnosti itd. Težak gospodarski položaj neugodno vpliva na celotno gospodarsko rast države, to pa se pozna tudi v sferi dohodka. To najbolj prizadene prav tiste družbene dejavnosti, v katerih je zaposlenih največ žensk.

FAZARINC: Ženska je pač še vedno, da tako rečem, nosilka družinskega življenja, vzgoje otrok. Svoj delovnik načrtuje za sedem, osem ali več ur obveznega dela. Moški lažje delajo v podaljšanem delovnem času. Razlika v osebnih dohodkih lahko nastane tudi zaradi družbene usmeritve, naj družbene dejavnosti zaostajajo v osebnih dohodkih za 10 odstotkov za materialno proizvodnjo.

VIDMAR: V naši delovni organizaciji, to je PIK Maribor, imamo 95 odstotkov zaposlenih žensk in 13,9-odstotno odsotnost z dela. Norme so zahtevne, izmensko delo in materinstvo jih zelo obremenjujeta.

DELO: Koliko žensk pa je v vašem »ženskem« delovnem kolektivu na vodilnih mestih?

VIDMAR: Na vodstvenih in vodilnih mestih imamo v glavnem moške. Kar tri tozde od štirih vodijo moški.

PRIJATELJ: Dolga leta sem delal v Meblu kot zdravnik. Tam je bilo nekaj mest, kjer ženske ne bi smele delati. Hkrati so v Pivki na prav takih delih (brušenje plošč) delale samo ženske. Povsod po Dolenjskem molzejo krave le ženske, na Kobariškem to počnejo moški. Včasih vztrajamo, da ženske ne zmorejo nekaterih del, čeprav za to nimamo medicinskih, fizioloških in drugih argumentov.

DELO: Ali bi bilo res pametno, da bi ženske za vsako ceno zaposlovali tudi v težki industriji?

PRIJATELJ: Prej ali slej se vse, kar uvajamo na silo, izrodi.

FAZARINC: Ponekod nikakor ne moremo iz tradicionalnih okvirov. V zahodnem svetu je danes v zdravstvu 30 do 40 odstotkov zdravstvenih tehnikov, torej moških, medtem ko jih pri nas (kljub vsem prizadevanjem) ne spravimo prav veliko v ta poklic. Sicer pa, zakaj pride v gospodarstvu ženska težje do vodilnega položaja kot moški? Zdravnica, denimo, ve, da se bo strokovno uveljavila le, če bo opravila specialistični izpit; pravnik ve, da ga čaka še pravosodni izpit. V drugih poklicih tega ne zahtevajo. Ženska ima zelo malo možnosti, da bi si dodatna znanja pridobila na organiziran način.

PRIJATELJ: Vprašal sem otroke zdravnic, ki so danes odrasli ljudje, kje so bili kot otroci najbolj prikrajsani. Mamo so pogrešali, ker je bila dežurna! V medicini pa se seveda študij ne konča z diplomom, niti s specializacijo, ampak je potrebno dolgoletno strokovno izpopolnjevanje.

FAZARINC: Ženska začne svojo pravo poklicno pot precej pozno, pri štiridesetih ali še pozneje, ko so otroci že odrasli.

KONČAR: Govorimo o materi in ženski, kot da je le ona dolžna skrbeti za otroke. Tudi sami kar pristajamo na to?

FAZARINC: Saj lahko tudi otrokov oče ostane doma, če je otrok bolan. A le pomislite, kako to komentirajo njegovi sodelavci v delovnem okolju!

DELO: Kaj bi bilo torej treba storiti, da bi pospešili uveljavljanje žensk v gospodarstvu, politiki?

GLAS: Če bi hoteli v družbi spremeniti te stvari, bi morali veliko bolj organizirano delati v korist tistih, ki so v določenem obdobju bolj prizadeti. Mi pa smo se, kot kaže, preprosto prepustili inerciji procesov. V bolj izobraženih krogih je sicer v družini več delitve dela, toda na splošno je to še vedno zelo počasen proces. Mnogo bolj bi morali podudarjati, da hočemo več žensk na vodilnih mestih in v politiki. Mi pa se bojimo odkrito govoriti o tem, zakaj so denimo družbene dejavnosti podcenjene, zakaj so prizadete feminizirane panoge. Sami smo izoblikovali sistem, kjer sredstva nimajo ustrezne cene in kjer so osebni dohodki zelo obremenjeni. Hočem reči: položaja ne bomo spremenili le z ugotavljanjem, da imajo ženske formalno enake možnosti kot moški. Stvari je mogoče spremeniti le s pospešeno akcijo.

BLAHA: Na vse te dimenzije bi torej morali bolj odkrito opozarjati, saj ne gre samo za ženske in njihovo osamosvojitve, ampak za vso družbo, za katero pravimo, da se mora opreti na lastne sile.

GLAS: Ženske imajo formalno enake možnosti. Če pa želimo, da bo tako tudi v življenju, jih moramo favorizirati.

BLAHA: Lahko bi pomislili tudi na to, ali ima ženska v času, ko je zaradi materinstva odsotna z dela, sploh kakšne možnosti za strokovno izpopolnjevanje, da bi se potem lahko spet enakopravno vključila v delo.

GLAS: Tisti hip, ko smo spolitizirali vodstvene funkcije in poklice, smo ženske postavili v slabši položaj. Ta spolitiziranost namreč pomeni, da je obveznost po končanem delu več kot pa med delovnim časom. Če bi vodstvene funkcije in poklice ohranili v sferi strokovnosti, bi se tudi ženske lahko bolj uveljavile v poklicu.

KONČAR: Ko gre za izobraževanje za vodilna mesta, je tudi za moške težko. Tega je zelo malo, saj tudi moški nimajo časa zanj.

GLAS: Neorganiziranost na kateremkoli področju ženske huje prizadene, ker se začnejo pojavljati vprašanja, kako da ona tega ne zmore. Vsak pa ve, da je ženska v prostem času bolj obremenjena z družinskimi obveznostmi.

DELO: Dr. Prijatelj, imate morda podatke o obremenjenosti in zdravju žensk v Sloveniji?

PRIJATELJ: Včasih, v šestdesetih letih, so bile ženske manj na bolniški kot moški. Po zadnji analizi, ki smo jo opravili v dveh velikih kolektivih na Goriškem, pa spet prednjačijo ženske. Zanimivo je, da so na bolniškem mladi ljudje med petnajstim in devetnajstim letom starosti.

Glede žensk pa bi rekel tole: vse tiste, ki govorijo o enakopravnosti, in ki bi to radi dokazali tudi z zahtevo, naj ženske delajo enako dolgo (torej 40 let) kot moški, bi rad povabil na invalidsko komisijo. Tam bi videl, kakšne so delavke, ki so 35 let opravljale naporno normirano delo, in to v časih, ko ni bilo družbene prehrane ne vrtec in drugih ugodnosti. Marsikatera je hudo zgarana.

DELO: V začetku smo rekli, da ženske v določeni meri ovira tudi togi delovnik. Zakaj bi torej skrajšani delovni čas zanje pomenil novo diskriminacijo, kot pogosto slišimo?

KONČAR: S skrajševanjem delovnega časa ne izumljamo nič posebnega. Lahko si pomagamo tudi z izkušnjami iz kapitalističnega sveta. Tam ugotavljajo, da skrajševanje delovnega časa samo za ženske bolj škodi kot koristi. Tako je ekonomska komisija OZN za Evropo sprejela priporočilo, da krajšega delovnega časa v sedanji krizi zaposlovanja ne bi smeli pojmovati kot splošno in dolgoročno rešitev za popolno ekonomsko integracijo žensk, ker v resnici povečuje segregacijo na trgu delovne sile.

FAZARINC: S skrajšanim delovnim časom žensk najbrž ne bi diskriminirali. V naši dejavnosti bi potrebovali ljudi za 4-urno delo. Osemurno obremenitev bi lahko razdelili na dve delavki. Mlada mati bi se lahko bolj posvetila otroku. Najbrž bi bilo to tudi za družbo ceneje. Seveda skrajševanje delovnega časa ne bi smelo veljati samo za ženske, ampak za vse, tudi za moške.

GLAS: Ljudem je treba dati na izbiro več možnosti. Saj tudi zdaj ženska lahko dela do 40. leta pokojninske dobe, a vemo, da si velika večina ne želi tega.

DELO: Včasih smo veliko govorili o servisih za pomoč družini, o družbeni prehrani. Nam je zdaj tu povsem zmanjkalo sape?

BLAHA: Potrebovali bi dobro družbeno varstvo otrok, dobro družbeno prehrano za vso družino... Pri nas pa razglabljam, da vsa ta opravila sodijo v družinski krog. Ne ustvarjamo možnosti, ki bi zagotavljale boljše delo, boljši osebnostni razvoj in enakopravnejši razvoj delavca in delavke, pa tudi otrok, ne glede na to, iz kakšnega okolja izhajajo.

FAZARINC: Slovenska ženska veliko prispeva k razmeroma ugodnemu ekonomskemu položaju v Sloveniji. Pa vendar zelo malo slišimo o tem.

GLAS: Višja življenjska raven v Sloveniji temelji predvsem na večji stopnji obojestranske zaposlenosti, ne pa toliko na učinkovitosti na delovnem mestu. V družbi s 4000 dolar-

ji na prebivalca seveda ne moremo imeti vsega tistega, kar ima družba s 14.000 dolarji dohodka.

BLAHA: Normalno je, da se ženska zaradi materinstva in družinskih obveznosti v določenem obdobju svojega življenja izključi iz poklica. Ni pa nujno, da takrat za vselej pokoplje svoje poklicne ambicije.

DELO: Žensko pravzaprav družba in okolje prehitro odpišeta, mar ne?

GLAS: To je tisto, kar je pri nas narobe, ko govorimo, da ženska tako in tako ni perspektivna, ker je tja do 35. leta obremenjena z družino. Vemo pa, da je vsako znanje za družino obnoviti nekako v sedmih letih. Ko je ženska razbremenjena najnujnejših družinskih obveznosti, ima vendar pred seboj še veliko možnosti. A pri nas seveda govorimo o neperspektivnosti ženske zato, ker mislimo, da mora 30 let delati na enem delovnem mestu. Morali bi biti bolj dinamični, saj je znano, da je človek na enem delovnem mestu res ustvarjal le določen čas, potem pa mora priti v drugo okolje, kjer spet lahko ponudi sveže ideje.

ITALIJANSKA POLEMIKA

Koliko členov ima zakonik Opus Dei?

RIM, marca – »Nikomur in nikoli ne smeš zaupati, da pripadaš Opus Dei, nikoli in nikomur ne smeš izdati imen ostalih članov.« Poleg tega v 191. členu še piše, da prepoved ne velja samo za stike s tujci, temveč tudi v krogu družine. In 58. člen: »Član se mora glede svojih odločitev na delovnem mestu, v družbi ali kjerkoli vedno posvetovati s svojimi predpostavljanimi v Opus Dei.«

Te in druge določbe iz 479 členov dolgega, doslej supertajnega zakonika močne katoliške organizacije Opus Dei je objavil italijanski tednik L'Espresso. Organizacija je takoj zanikala obstoj kakršnegakoli pravilnika o obnašanju članov in pisanje revije L'Espresso, ki je doslej že večkrat razgrinjala njene skrivnosti, označila za žaljivo in ustrahujoče. Uredništvo revije je odgovorilo, da bo zato-rej svojo raziskavo poglobilo in objavilo še ostale stvari iz dokumentov, ki jih ima na razpolago. V zadevo sta se vpletla parlament in papež: na pobudo parlamentarcev neodvisne levice bo morala vlada poročati o vpletenosti Opus Dei v upravno strukturo države, papež pa je v najbolj polemičnem trenutku obiskal sedež organizacije v rimski cerkvi Sant'Eugenio.

»Če je res, kar piše L'Espresso, je Opus Dei na las podoben prostozidarski loži P-2. Slepo

uboganje nadrejenih v redu pomeni, da vodje posameznih ministrstev, uprave in javnih služb niso dolžni spoštovati zakona in parlamenta, temveč ubogati voditelje združbe, ki ji pripadajo. To je v pravni in demokratični ureditvi, kot je italijanska, nedopustno,« pojasnjuje svoje ogorčenje in zaskrbljenost poslanec neodvisne levice Franco Bassanini.

Leta 1982, ko se je italijanska država spopadla s tajno prostozidarsko ložo, ki je svoje lovke zarila globoko v njeno upravno in finančno zgradbo, so v parlamentu sprejeli zakon, ki zahteva razpust tajnih organizacij in grozi z zapornim vsem, ki spodbujajo, vodijo ali tudi samo sodelujejo pri tajnem združevanju. Prvi člen tega zakona tudi jasno opredeljuje, kaj je mišljeno s pojmom »tajna organizacija«: to so tiste, ki skrivajo svojo dejavnost ali imena svojih članov in poskušajo vplivati na delovanje državne uprave ali javnih ustanov.

Tibo osvajanje položajev

Opus Dei je leta 1928 ustanovil Jose Maria Escriva de Balaguer in je kot laična elitistična verska organizacija, vzporedna cerkvi, vse-skozi težila po osvajanju položajev v političnih, gospodarskih in intelektualnih strukturah. Edine doslej razpoložljive podatke o njeni razširjenosti je leta 1979 objavil madridski El País: deluje v 87 državah (tudi v vzhodnih) ima nekaj nad 72 tisoč članov (v uradnih vatikanskih dokumentih piše, da je leta 1985 imela 1.570 vernikov, od tega 500 semeniščnikov), da deluje na 480 univerzah in srednjih šolah, v 604 uredniških časopisov, v 38 časopisnih agencijah in celo v 12 filmskih proizvodnih hišah.

Doslej se je najmočnejše vkoreninila v Španiji za časa Franca, ko so njeni člani zasedli vplivne položaje v vladah in bankah, zdaj da je močno prisotna v političnem in gospodarskem življenju Čila, pri čemer, da je njen naslednji cilj Italija. Na glas se že govori, da sta člana Opus Dei med drugimi najuglednejši rimski krščanski demokrat Alberto Michellini in ministrica za šolstvo Franca Falcucci.

Papeževa osebna prelatura

Papež Janez Pavel II. je doslej vsaj dvakrat jasno pokazal svojo izrazito naklonjenost tej

organizaciji. Prvič leta 1982 (istega leta kot je bil sprejet italijanski zakon proti tajnim združanjem), ko je navkljub svarilom in nasprotovanju celo španskih škofov Opus Dei povzdignil v tako imenovano osebno prelaturu, torej v nadnacionalno organizacijo brez ozemlja v neposredni odvisnosti od papeža, z vodjem na ravni škofov, s svojim klerom, svojimi semeniščniki, svojimi člani in s svojim posebnim pravilnikom.

Pri tem si je papež izgovoril pravico, da tak status podeli »tudi kakšni drugi organizaciji, ki bi temeljila na podobnih osnovah kot Opus Dei«. Odgovornost do krajevne cerkve je bila v tem dogovoru papeža z voditelji Opus Dei zmanjšana na povsem simbolično mero.

Škofje, ki so odgovorni za versko dogajanje na svojem ozemlju, in še to ne vsi, so dobili namesto kompletnega, 479 členov dolgega statuta organizacije samo povzetek s 26 členi, v katerem je rečeno, da organizacija ničesar ne skriva in da njeni člani uživajo popolno profesionalno svobodo.

Po vztrajnih zahtevah kanadskih škofov in angleškega kardinala Basila Humea, po sumu o povezanosti z umazanimi finančnimi posli Roberta Calvija, je vodstvo organizacije, da bi umirilo javnost in »odstrilo skrivnosti«, razposlalo nov zakonik, tokrat s 180 členi.

»Tudi ta ni pravi« – trdijo v uredništvu L'Espresso in sodijo, da Opus Dei v odnosu do krajevne cerkve še naprej ostaja nedotakljiva, privilegirana organizacija. »Škofje imajo pravico obiskati njeno cerkev in nadzorovati njeno delo – vendar le do kapele, tabernaklja in spovednice«.

Drugo izjemo v prid Opus Dei je papež storil lani, ko je kljub nasprotnemu mnenju rektorjev ostalih teoloških fakultet odobril ustanovitev univerze Opus Dei v Rimu. V tem šolskem letu je začela delovati kot podružnica matične univerze iz Navarre z jasno pretenzijo, da postane samostojna visokošolska ustanova z vsemi izobrazbenimi možnostmi, z doktoratom kot zaključno stopnjo. Letos jo obiskuje 354 študentov. Tako kot organizacija sama, tudi njen »akademski center« uživa nedotakljivost: medtem ko so vse ostale teološke fakultete odprte (ne glede na to, kate-

ri red jih upravlja) je nova fakulteta Opus Dei dostopna izključno članom organizacije.

Zakaj papež Janez Pavel II. odporom navkljub tako vztrajno in javno dodeljuje privilegije penetrativni, tajni organizaciji? Očitno menijo njegovi kritiki prav zaradi teh njenih osnovnih lastnosti, zaradi asketske poslušnosti in centraliziranosti, ki vlada v njej, piramidne organiziranosti, na vrhu katere je takorekoč on sam. In iz prepričanja, da taka kot je, lahko samo koristi uveljavljanju cerkve v svetu ter služi za protiutež marsikje nepokornim krajevnim cerkvam. Pri tem ga podpirajo mnogi vplivni možje Vatikana, med njimi kardinal Joseph Ratzinger.

Knjiga je vseeno izšla

Lanski primer s knjigo Giancarla Rocce morada najbolje potrjuje, da so vatikanski vrhovi

za ohranjanje skrivnosti Opus Dei pripravljene zastaviti celo svojo avtoriteto. Rocca, milanski duhovnik, je od leta 1979 zbiral gradivo za študijo o pravni ureditvi organizacije in je zaprosil za oceno in pomoč vodstvo Opus Dei sam in njegove arhive. Ni dobil niti odgovora, pač pa je vodja organizacije Španec Alvaro del Portillo obiskal vatikansko kongregacijo za vernike, kjer je zaprosil in dobil pomoč. Preprečili so, da bi knjiga izšla pri založbi Paolini. Toda izšla je vseeno z naslovom »Opus Dei – beležke in dokumenti neke zgodovine« – vendar v založbi hiše Claretianum, tiste, ki je v njenih najtežjih šestdesetih letih podpirala to tajno organizacijo. Rocca v njej objavlja 53 dokumentov iz let 1934 do 1983. V polemiki, ki je sledila, je Rocca zagotovil, da je objavil samo dokumente, o katerih pristnosti je povsem prepričan, zavrnil pa vse »sumljive«, med njimi tudi pisma bivših in kasneje »spreobrnjenih« članov organizacije.

Sodijo, da so vodstvo Opus Dei najbolj prizadeli dokazi o hierarhični odgovornosti njenih članov pri osvajanju gospodarskih položajev in poslovanju v nekaterih španskih bankah.

Kaj bo po objavah teh skrivnosti naredila vlada? Poslanci neodvisne levice predlagajo, da je najmanj, kar ji je storiti, da pošlje policijo in sodstvo nad vodstvo Opus Dei, da zapleni statut, zakonike in sezname članov. Na podlagi tega gradiva naj ugotovi, ali gre res za nezakonito organizacijo, in če je tako, sproži postopke proti njenim voditeljem in članom. Takoj naj bi suspendirali vse javne uslužbenke, civilne ali vojaške, ki so na teh seznamih. »Ni si mogoče dovoliti nevarnosti, da bi uslužbenci države v resnici služili drugemu gospodarju« – pravijo.

Ali bo vlada tudi tokrat tako odločna, kot je bila v primeru prokuratorjev iz P-2?

JURE PENGOV

Ježešna, Rusi prihajajo!

Amerikanci pa medtem pospravljajo kovčke - Le kaj bo z nami?

Ste slišali novico? Bognedaj, da bi bilo zares. V Trst prihajajo Rusi, Amerikanci pa pospravljajo kovčke. Kaj bo z nami sedaj, sirote, saj nas Italija sama ne more braniti pred strašno nevarnostjo...

Babje čenče, pravite? Kaj še! Resnica, taka, ki jo časopisi potrjujejo in sam tržaški župan Richetti. Kaj pravijo mati županja, nam ni povedal, zato pa »Piccolo« že zbira vso tržaško gnado, da bo zavila vik in krik in se bo slišalo tja do rimske Farnesine. Naj vedo, v Rimu in v Beli hiši sam Reagan (prosi za nas), da Trst noče, da bi ga Amerikanci pustili na cedilu. Gualberto Niccolini, najznamenitejši tržaški pisun, je že spesnil cel rožni venec za domačo nalogo z naslovom »Kako imajo Tržačani radi Amerikance«. Tako radi, da so Angleže naravnost zasovražili, saj jim niso odpustili batin v petdesetih letih, ko so po tržaških ulicah vreščali in dvigali roke v rimski pozdrav. »Piccolov« dvorski poet je celo pozabil, da so njegovi kolegi še pred nekaj leti na debelo pisarili o Charlesu Windsorskemu in njegovi luškano-dražljivi Diani, ko je waleški princ obiskal Trst in Devin. Vse pozabljeno! Presneta Anglija, »perfida Albion«, Bog naj jo prekolne, kot je vzklikal Appellius po mikrofonih EIAR...

Preplah, jojmene, uzbuna! Vsi na noge, bijte plat zvona. Zaboga, podpišite Tržačani, da bi State Departement in njegov gospodar Shultz (mar ni Čifut, grdoba?) zaprli ameriški konzulat v našem preljubljenem mestu. In to celo sedaj, ko smo mi, uradni, mastni, malo-meščanski, trgovsko parazitski, ušivi Trst pričakali petične Amerikance na parniku ljubezni (»Love boat«) kar z zaprtimi trgovinami. Shultz res ni razumel, naivni tepček, da smo Tržačani ta-

ko pokazali, da spoštujemo naše stalne jugoslovanske odjemalce in prispevali k uresničevanju ženevskega duha, po katerem sta Vzhod in Zahod čedalje bolj prijatelja, nič več carstvo zblanca in hudobca, tja od Volge do Jadrana... Najbrž me je zaneslo, kaj? No, tržaški trgovci so zares pustili zaprte trgovine, ker je pač bil ponedeljek in ponedeljek je pač svestek. Paragraf je paragraf, kot pravijo pri nas, ki smo sicer »italianissimi«, zato pa po miselnosti tako avstroogrski in habšburški, da te kar strese.

Ker pa nas je dr. Gerin naučil, kako moramo spoštovati vse človekove pravice, smo sklenili, da med Amerikanci ne bomo delali razlik. Če so milijarderji z »Love boat« našli zaprte trgovine, naj še mornariški strelci (slišite, kako odmeva »Star and stripes«?) spančkajo v mrzli pomorski postaji, kar na tleh, ker so zaprti hoteli in vojašnice velikega in hkrati malega zaveznika.

Kako pravite? Da to nima nič skupnega z zaprtjem konzulata? Kaj pa naj vem jaz, ki mi ničesar ne povedo. Eno pa je le gotovo, nič nismo naredili, da bi ga zaslužili. Sprva je bil nekje pri morju, nedaleč od doma pristaniških delavcev, pa smo jim hodili demonstrirati pod okna. Preselili so se k Lovcu, kjer da bo mir. Kje pa. Vsako jesen smo jim komunisti za lučaj daleč priredili svoj praznik tiska, da je pozno v noč dišal ameriški vrt po čevapčičih. To se res ne spodobi.

Sedaj pa Richetti vije roke, »Piccolo« toči solze in roti, naj ne gredo, naj spet odprejo kovčke in spravijo obleke v omare. Bomo še pridni...

Celo na ambasadorja Rabba so se spomnili, kako je leto za leto lepše ponavljal (saj vemo, kako govore diploma-

ti, z namazanim jezikom), da bomo po njihovi zaslugi imeli veliko dela. Poslani nam bodo južnoafriški premog in še kako »Love boat«... Iz leta v leto, vedno ista obljava. Vsaj nekaj chewing gooma bi dodal, kot v starih časih, pa nič.

In da bo mera polna, mar ne pošklili preko morja... ruski medved? Ni mogoče. Medved ne kuka preko morja, kvečjemu preko Socerba. Ne, tam ne, ker so vmes Jugoslovani. Torej zares preko

(Nadaljevanje na 12. strani)

Zadnje priložnosti Vesne Ugodno za Kontovel Atletika za dijake

Nogometna nedelja je bila končno polna in v tretji amaterski ligi tudi uspešna. Kras, Primorje in Primorec so zmagali, praznih rok (0:2) pa je ostal Breg proti San Nazariu. Primorje (1:0 proti Gaji) je odbržalo prvenstvo na lestvici, Kras pa je z enakim izidom odpravil San Marco. Trebenci so proti Aurisini zmagali z 2:1. Primorje in Kras nadaljujeta z begom, lestvica za Primorec pa še vedno ni popolna, ker je bila zaostala tekma z Gajo že trikrat odgodena zaradi snega ali blata.

Druga AL je dala iz dveh srečanj le točko Vesni, medtem ko je Zarja še enkrat izgubila in na lestvici vidno zaostala.

S tekmo manj in z nedeljskim (23.3.) srečanjem proti Fortitudu imajo Križani vsaj teoretsko možnost, da se bistveno približajo Milčanom. Zarjo čaka v Beglianu tekma proti eni slabših ekip prvenstva.

Naslednje kolo 3 AL obeta najvažnejše srečanje v Dolini med Bregom in Krasom. Primorje bo gostilo nevarni San Nazario, Primorec pa Campanelle. Gaja bo igrala s CUS-om, ki jo je pred kratkim v zaostali tekmi pošteno nabisal.

Ključna tekma košarkarske promocijske lige je bila v nedeljo med Borom in Fruttetno. Borovci so igrali tudi za Kontovelce, ki se borijo za eno prvih mest na lestvici. Končni rezultat 71:69 za Bor je prinesel tej ekipi dve zelo važni točki, ker pa je bila Fruttetna tekme Kontovela sta ti točki nekako veljali tudi zanj. S svoje strani so Kontovelci varno premagali (76:67) Sabo in dokazali, da so v tej ligi odločno najboljša slovenska ekipa. Breg je proti pristaniščnikom osvojil dve zelo važni točki (87:73).

Pari prihodnjega kola: Alabarda - Breg; Bor - Libertas; Kontovel - Scoglietto.

Atletski klub Bor je prejšnjo soboto na Kolonji priredil odprto tekmovanje v krosu za dijake in dijakinje nižjih srednjih šol. Število udeležencev ni bilo posebno razveseljivo, pobuda pa dokazuje vztrajnost pri iskanju novih moči preko naslanjanja na lastne organizacijske moči. V soboto 22. marca bo na Kolonji še drugo tekmovanje za nižješolce, ki bodo tokrat nastopali v teku, skokih in metih.

Iz teh nastopov naj bi se mlade vrste Bora okrepile pred začetkom nove sezone. Uradna tekmovanja se bodo namreč začela 31. marca. Bor bo letos praznoval 25 let atletskega delovanja.

Gimnastika pri Boru Štoka peti

Članica Bora Poljanka Pavletič je prejšnjo soboto osvojila prvo mesto na turnirju v ritmični telovadbi, ki je bila na stadionu «1. maj». Na turnirju so nastopile tudi telovadke iz Vidma, Ljubljane, Varaždina in Sarajeva.

Motociklist Danilo Štoka je v prvi preizkušnji veljavni za državno prvenstvo dosegel dobro peto mesto v kategoriji Fl. Tekmovanje je bilo v kraju Misano Adriatico. Danilo Štoka nastopa z motorjem suzuki.

Ob 100-letnici rojstva Bele Khuna

Nepopustljivi vojščak revolucije

Te dni (20. februarja) je minilo sto let, odkar se je bil rodil znani madžarski revolucionar, eden izmed ustanoviteljev in najvidnejših vodij madžarskega in mednarodnega komunističnega gibanja med vojnama - Bela Khun, človek, ki je po prvi svetovni vojni pomagal tudi k širjenju komunističnih idej v Jugoslaviji. V času madžarske komune (21. marec - 1. avgust 1919) si je kot eden od njenih voditeljev prizadeval, da bi se vezi med jugoslovansko in madžarsko partijo še bolj okrepile in obogatile z novimi oblikami revolucionarnega sodelovanja.

Ko je bila 21. marca 1919 na Madžarskem proglašena komuna, sta se združili KPM in socialdemokratska stranka in ustanovili skupno revolucionarno vladno. Njen komisar za zunanje zadeve je postal Bela Khun. Vendar pa je njegova revolucionarna dejavnost s širino in vsestranostjo krepko presežala področje zunanjih zadev; ker je vodil komunistične sile, je dajal ton vsej politiki mlade madžarske sovjetske države: delal je pri organiziranju enotne partije, orga-

niziral sovjetsko oblast, sodeloval pri oblikovanju in vodenju Madžarske rdeče armade in v njenih vojaških akcijah proti intervencionistični češki in romunski vojski.

Ko je madžarska komuna po 133 dneh zaradi notranje izdaje in zunanje intervencije padla, je bil Khun skupaj z mnogimi madžarskimi revolucionarji prisiljen k emigraciji, bil je interniran v avstrijskem mestu Karlsteinu, slednjič pa je bil zaradi sporazuma med avstrijsko in sovjetsko vlado izpuščen in leta 1920 so ga poslali v sovjetsko državo.

Kot nepopustljiv borec za ideale svetovne proletarske revolucije si je pridobil spoštovanje voditeljev mednarodnega komunističnega gibanja in tako je bil 21. januarja 1921 izvoljen za člana izvršnega komiteja kominterne. Zaupana mu je bila naloga, da razreši krizni položaj v Združeni komunistični partiji Nemčije. Po neuspešni »marčevski akciji« leta 1921 se je vrnil v Moskvo in bil potem na 3. kongresu kominterne (junij - julij 1921) izvoljen v predsedstvo izvršnega komiteja kominterne, potem pa so ga vanj volili nepretrgoma vse do 7. kongresa kominterne leta 1935.

Po Leninovi smrti je začela Khunova zvezda počasti temneti. Čeprav je aktivno sodeloval v ideoloških bojih, v katerih je nastopal kot nasprotnik Trockega in njegovih somišljenikov, vseeno ni bil v milosti pri Stalinu. Vzrok je, ker se ni strinjal s tem, da je

treba na mednarodnem področju na račun Lenina in njegovega dela ustvarjati kult osebnosti novega voditelja. S tem pa si je nakopal Stalinovo jezo.

Prvi korak h Khunovi likvidaciji je bil storjen poleti 1936, ko ga je vodstvo kominterne razrešilo vseh funkcij v KPM, potem pa tudi dolžnosti, ki jih je bil opravljal v kominterni. To je bil začetek konca bleščeče revolucionarne življenjske poti. Namesto da bi bil opravljal velika dela, je bil leta 1936 in v začetku leta 1938 zaposlen kot direktor založbe za družbenopolitično in gospodarsko literaturo, že 29. junija 1937 pa so ga aretirali. Tudi Khun je prehodil trpljenja polno pot, tako kot na tisoče po nedolžnem obsojenih revolucionarjev vseh narodnosti je bil žrtev izmišljenih obtožb, ki so mu jih naprtili Stalinovi sodniki. Ko je bil leta 1956 tik pred 20. kongresom KPSZ rehabilitiran, je v uradni izjavi vrhovnega vojaškega sodišča ZSSR pisalo, da je umrl v zaporu 30. novembra 1939.

Bela Khun je ob več priložnostih izpričal v razmerju do jugoslovanskega revolucionarnega in delavskega gibanja ter KPJ svoj internacionalizem. V letih 1918 in 1919 so pri nas prevajali njegovo pisano besedo v srbohrvaščino in slovenščino in jo z brošurami ilegalno širili po Jugoslaviji. Kot voditelj balkanskega sekretariata kominterne je Khun delal za uredničenje njene politike na Balkanu in podpiral naše komunistično gibanje med svetovnimi vojnama.

V. KOVAČEV

(Nadaljevanje)

morja. Se prej, med tednom sovjetsko-latvijske kulture, pa je ambasador Lun-kov govoril o gospodarskem sodelovanju.

V Furlaniji delajo na debelo z Rusi. Oni ne verjamejo Reaganu, da je tam na Uralu hudobec doma. Štejejo denarce in služijo, kar se da. Cogolo prodaja že cele usnjarne, Danieli gradi po pet tovarn na en mah.

In pri nas? Ladjedelnica in arzenal sv. Marka, kolikor ga ni italijanska vlada še zaprla, delata skoraj izključno z Rusi. Popravljajo in prenavljajo sovjetske ladje, ki se kar vrstijo. Modri upravitelji so celo organizirali za svoje osebje brezplačni tečaj ruskega jezika!

In kaj še! Skozi celo leto bomo pri pomorski postaji videvali sovjetske orjaške potniške ladje za sredozemsko križarjenje. Po dogovoru bodo vozile nemške in druge turiste na izlete po Sredozemlju, končna in začetna postaja pa bo Trst. «Pecunia non olet», pravijo Nemci in upati je, da jim bodo tokrat prisluhnili tudi tržaški trgovci, čeprav bo Richettija najbrž bodlo, če bo poškilil iz svojega urada na zaliv in dvajsetkrat letno gledal pri pomorski postaji veliki črni ladijski trup z ogromnim rdečim srpom in kladivom. (Brez napisa KPI, prosim, saj je le državni grb. Richettiju se je oddahnilo).

Je dovolj? Nikakor ne. Naš pristaniški konzul Pavel Hikel, ki je (prekrižajte se, tržaški malomeščani) slavokomunist, je bil v Moskvi in podpisoval sporazume o uporabljanju tržaškega pristanišča. Pravijo, da se nam obeta po deset tisoč kontejnerjev blaga letno in cel kup drugih ladijskih tovorov, v načrtu povezav Baltika s Sredozemljem in brodarjenja okoli sveta. (Furlani itak že dolga leta kupujejo sovjetsko oplemeniteno staro železo za svoje livarne).

In tako dalje. Ne verjemite nam, da smo (kako pravijo sedaj takim?) «filosovjeti». Sploh ne. Brez posebnih čustev ugotavljamo, takorekoč hladnokrvno in ravnodušno, poslovno skorajda cinično (Juhuhu!, oprostite, nam je pač ušlo), da iz Trsta kot posebnega ameriškega oporišča ne bo nič. Že spet Trst ugotavlja, da mora za svoj razcvet gledati na vzhod. Kdove, morda napoči celo dan, ko bo spoznal, da je Socerb bliže kot Urali. Medtem pa sprejmimo tudi ameriške vojne ladje. Veliko ne bomo imeli od tega. Kvečjemu nočne lahkoživke, pa prodajalci whiskyja in gina. Skol!

Če pa vam pomolijo kos papirja, da podpisete prošnjo, naj ostane ameriški konzulat v Trstu, ne nasedajte. V Trstu se podpisi kaj kmalu spremenijo... v listo.

Ataman

**VESELE
VELIKONOČNE
PRAZNIKE**

KMEČKA BANKA GORICA
KMEČKO DELAVSKA POSOJILNICA V SOVODNJAH
KMEČKO OBRтна HRANILNICA V DOBERDOBU
HRANILNICA IN POSOJILNICA NA OPČINAH
KMEČKA IN OBRтна HRANILNICA IN POSOJILNICA - NABREŽINA
TRŽAŠKA KREDITNA BANKA d.d. TRST

DAROVI IN PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela prispevali tovariši: Gregori Antonio iz Škednja L. 14.000, Purič Ivan iz Repna L. 14.000, Ennio Kovačič od Banov L. 10.000, Brajnik Darij od Domja L. 4.000, Zobec Izidor iz Boljunca L. 4.000, Žerjal Slavko iz Boršta L. 5.000, Markovic Alojz iz Sosljana L. 25.000, Gruden Anaklet iz Nabrežine L. 4.000, Adamič Cvetko iz Prečnika L. 5.000, Marušič Jožko iz Slivnega L. 4.000, Mokolje Ludvik iz Prečnika L. 10.000; iz Bazovice: Križmančič Svetka L. 4.000, Pečar Sonja L. 4.000, Pečar Andrej L. 4.000.

V spomin na brata Venčka prispeva Krečič Gembrini Marija iz Barkovelj L. 6.000 v sklad Dela.

V spomin na Egidia Kozino darujeta Meri in Drago Ota iz Boljunca L. 20.000 v sklad Dela.

V spomin na Egidia Kozino daruje Miro Žerjal iz Boljunca 133 L. 10.000 za vzdrževanje spomenika v Boljuncu.

V spomin na Servola Mihelčiča daruje Miro Žerjal, Boljunec 133, L. 10.000 za vzdrževanje spomenika v Boljuncu.

Sekcija KPI «Enrico Berlinguer» Devin-Nabrežina izreka najgloblje sožalje tovarišu Francu Kocjančiču iz Cerovelj in družini ob izgubi drage žene Alojzije in prispeva L. 50.000 v sklad Dela.

Sekcija KPI in VZPI-ANPI Devin-Nabrežina izrekata najgloblje sožalje tovarišu Josipu Legiši iz Štivana ob smrti matere in prispevata L. 50.000 v sklad Dela.